

NAUKA O KRAJINĚ

Krajina a její vlastnosti

1. Struktura
2. Hranice
3. Relativní homogenita
4. Geneze
5. Dynamika
6. Stav
7. Přírodní režim
8. Stabilita
9. Citlivost
10. Potenciál
11. Rovnováha

1. Struktura krajiny

Struktura krajiny

Kolejka: Struktura je dána vzájemným poměrem a uspořádáním stavebních součástí krajiny a charakterem vztahů, resp. vazeb mezi nimi.

Je základní rozlišovací a definiční vlastností každé krajiny.

Složitost struktur je rozmanitá jak v přírodní, tak v kulturní krajině.

Struktura

- ⦿ Ve struktuře rozlišujeme:
  - stabilní složky a prvky (tvoří tzv.invariant)
  - Proměnné složky a prvky

Struktury - ČLENĚNÍ

- Prostorová struktura, funkční struktura a časová struktura
- Přírodní, ekonomická, humánní, duchovní struktura

Funkční struktura

- funkční struktura - souvisí s mechanismem fungování krajiny. Je dána rozmístěním a rolemi stavebních bloků krajiny

Funkční struktura – funkce krajinných jednotek

- ⊙ jsou zdrojem energie nebo hmoty pro jednotky jiné,
- ⊙ mají schopnost akumulace hmoty a energie,
- ⊙ plní roli startéru pro určité pochody apod..

Smysl fungování krajiny

1. zachování krajinného systému

- cestou její vnitřního přizpůsobení na změněné vnější podmínky,
- i vytvořením „filtru“ oslabujícího vnější vlivy,
- změnou vnějšího faktoru do „méně škodlivé“ formy

2. postupné přizpůsobování se vnějším poměrům, které, pokud jsou „trvalé“, podmíní změnu invariantu a vznik nové krajiny evolucí

Časová struktura

- ⦿ vyplývá ze změn vlastností struktury v čase, ale bez jejího změny invariantu
- ⦿ **typická posloupnost charakteristických stavů krajinné jednotky**

Časová struktura

- ČR je charakteristické střídání čtyř ročních období. Pro každé z nich je typická posloupnost singularit (např. „zmrzlí“, „Medardova kápe“, „svatá Anna“, „babí léto“, vánoční obleva a další) a s nimi spojených procesů. Jejich opakování udržuje krajinu ČR a představuje nutný základ časové struktury jako součásti invariantu.

Časová struktura

- Období, kdy
- „krajina usíná“ „Krajina spí“, „krajina se probouzí“, „krajina kypí životem“
- Medardova...
- Svatá Anna.....
- Babí...
- Vánoce

Časová struktura

- Pro krajinu ČR je charakteristické střídání čtyř ročních období.
- Pro každé z nich je typická posloupnost jedinečných stavů singularit (např. „zmrzlí“, „Medardova kápě“, „svatá Anna“, „babí léto“, vánoční obleva a další) a s nimi spojených procesů.

Časová struktura krajiny ČR

- opakování stavů udržuje krajinu ČR
- představuje nutný základ časové struktury a je součástí invariantu
- Z toho plyne, že....

Časová struktura kulturní krajiny

- pravidelné opakování lidských aktivit udržuje mozaiku využití ploch kulturní krajiny
- Typické procesy udržují venkovskou zemědělskou krajinu, jiné krajinu městskou, průmyslovou, rekreační apod.

Změna invariantu – přebudování struktury

- Krajiny vedle sebe existují v různém stadiu vývoje s různě stabilní strukturou

Cyklus přebudování struktury

- Aktivizace struktury
- Tvorba
- Stabilizace
- Komplikování
- Rozrušení
- Zjednodušení

Různá míra
stability
krajiny

Gs mladé
Gs. zralé
Gs staré

Provázanost aspektů

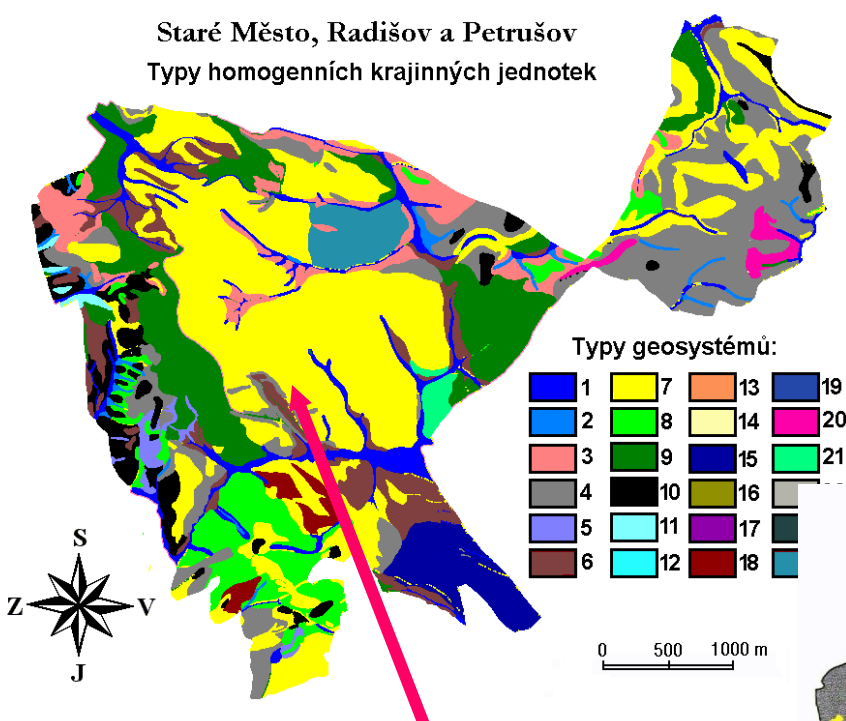
- Prostorový, funkční a časový aspekt struktury (prostorová, f. a č. struktura) jsou vzájemně a neoddělitelně provázány
- Odděleně je pouze popisujeme pro lepší pochopení
- krajin je tolik typů, kolik je typů struktur

Struktury krajiny

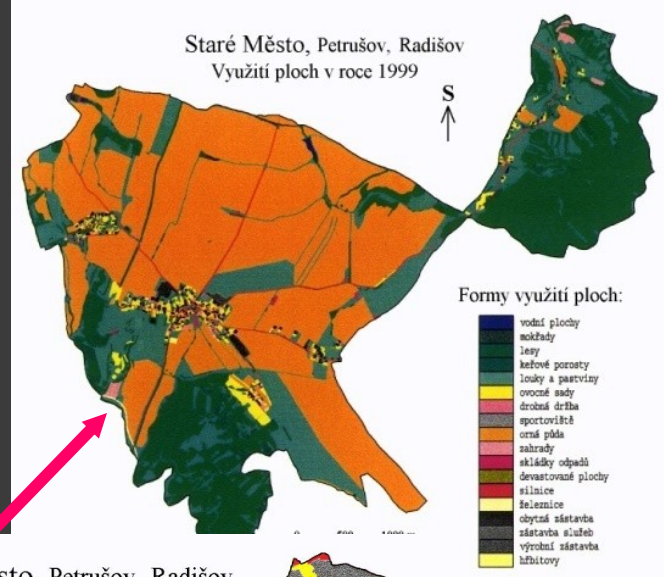
- ① 1. Přírodní (neboli primární) strukturu - **propojených přír. složek** (komponent: voda, vzduch, horniny a zeminy, reliéf, energie, půda a biota)
- ② 2. Ekonomickou (sekundární) strukturu -.systém složený z forem využívání ploch v krajině člověkem (land use, resp. land cover), uspořádané plochy lesa, orné půdy, luk a pastvin, zástavby různého určení, trvalých kultur a mnoha dalších
- ③ terciární struktura – TVOŘÍ rozmanitými v prostoru lokalizovanými společenskými a individuální zájmy, limity a rozvojovými motivy, ale také i demografickými a sociálními parametry území. Zájmy sahají od rozličných ochrannářských opatření až po legislativní, technologická, environmentální či vlastnická omezení, zatímco "nad nimi stojí" rozličné sociálně politické motivy či tradice.
- ④ Duchovní (neboli kvartérní) strukturu - pod níž lze chápat symbolicky "genius loci" krajiny daný jak imaginárními, tak skutečnými událostmi (bojiště, pobyty významných osobností, pověsti, hudba, pohádky apod.).

Struktura současné kulturní krajiny

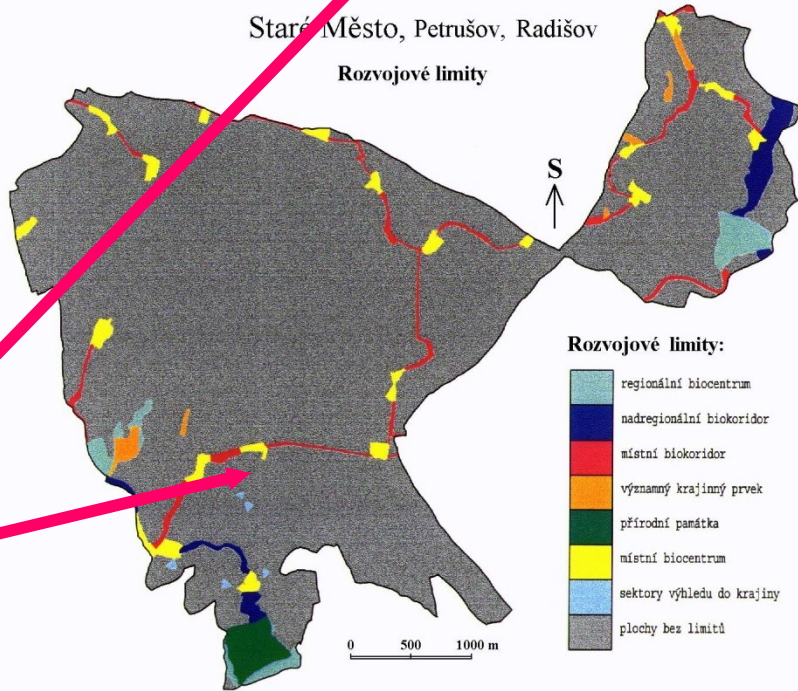
Staré Město, Radišov a Petrušov
Typy homogenních krajinných jednotek

Staré Město, Petrušov, Radišov
Využití ploch v roce 1999

Staré Město, Petrušov, Radišov
Rozvojové limity

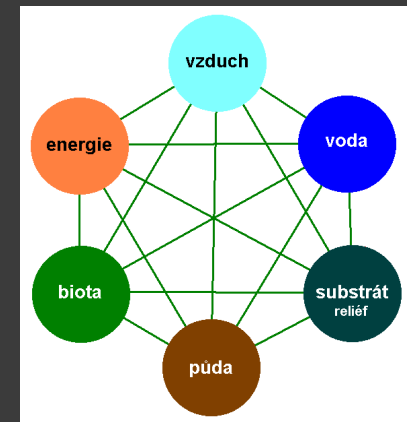
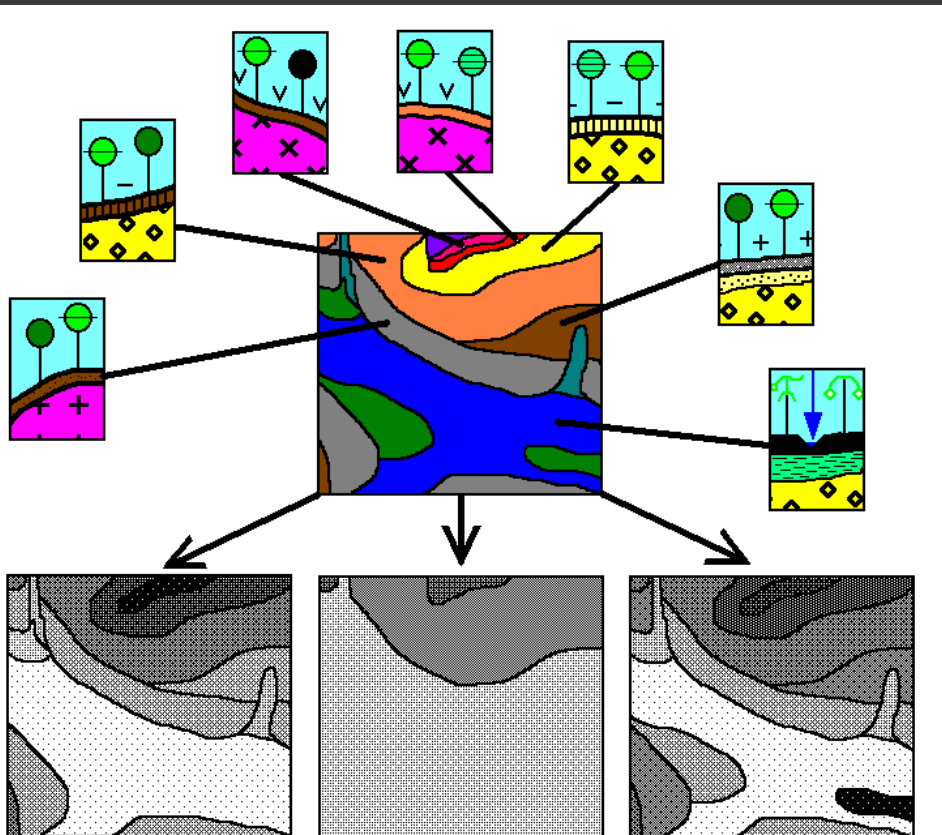

Typy struktury:

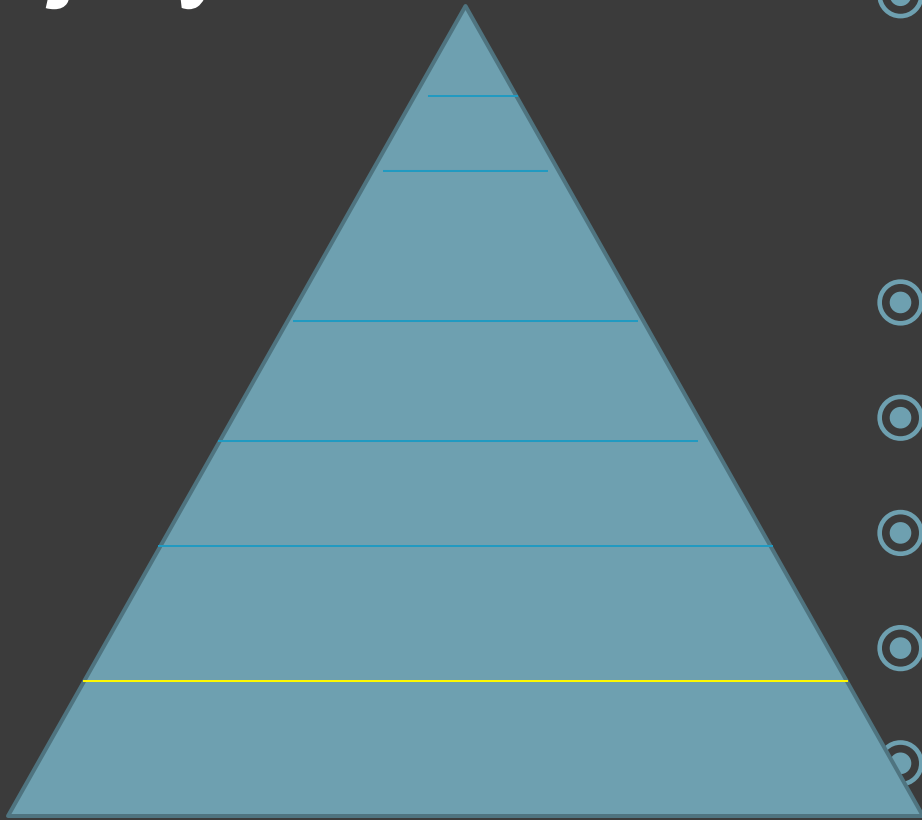
1. Přírodní – primární
2. Hospodářská – sekundární
3. Humánní – terciární
4. Duchovní

Přírodní struktura krajiny

Prostorová struktura: vertikální struktura složek

Závislostní pyramida složek krajiny

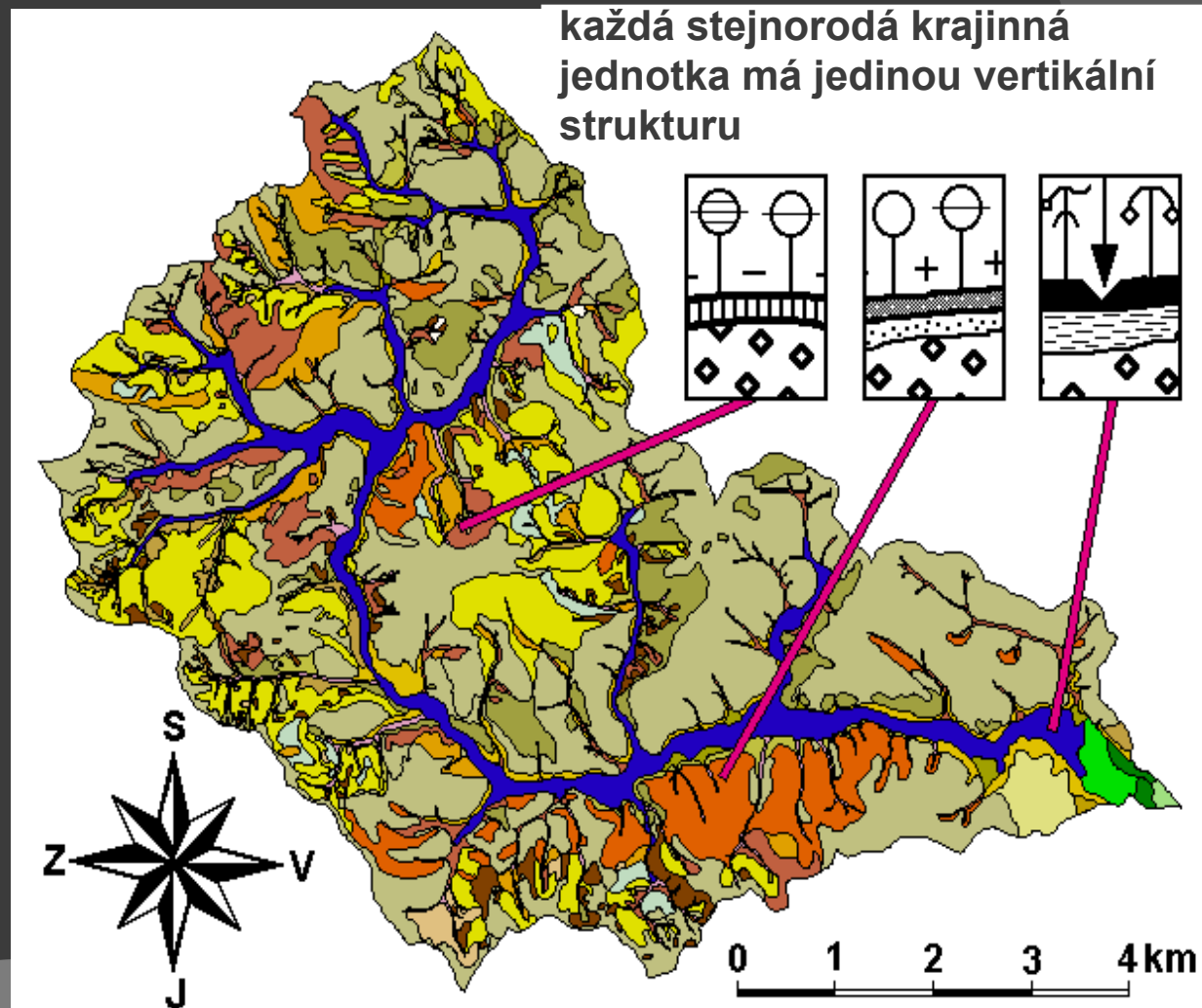
- Biota – nejproměnlivější indikátor
- Půda
- Voda
- zvětraliny
- Reliéf
- Klima
- Geologická stavba – nejstabilnější, pozadí

Přírodní struktura krajiny

Aspekty:

Prostorový

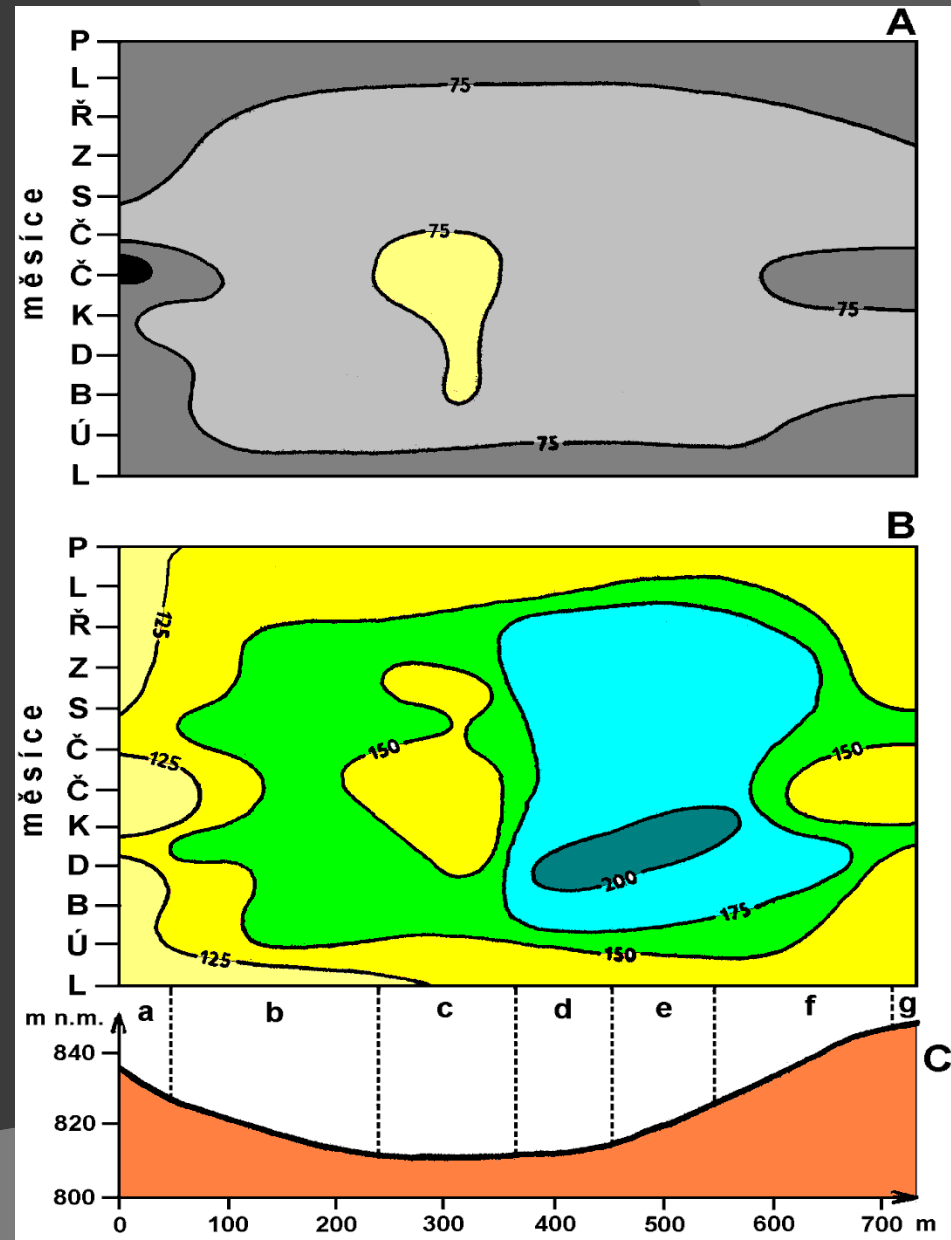
Územní stavba =
horizontální
struktura

Přírodní struktura krajiny

Aspekty: Časový
Posloupnost stavů =
sebezáchova krajiny a
současně směřování
k neodvratné změně.

*Roční období, povětrnostní
singularity, části dnes*

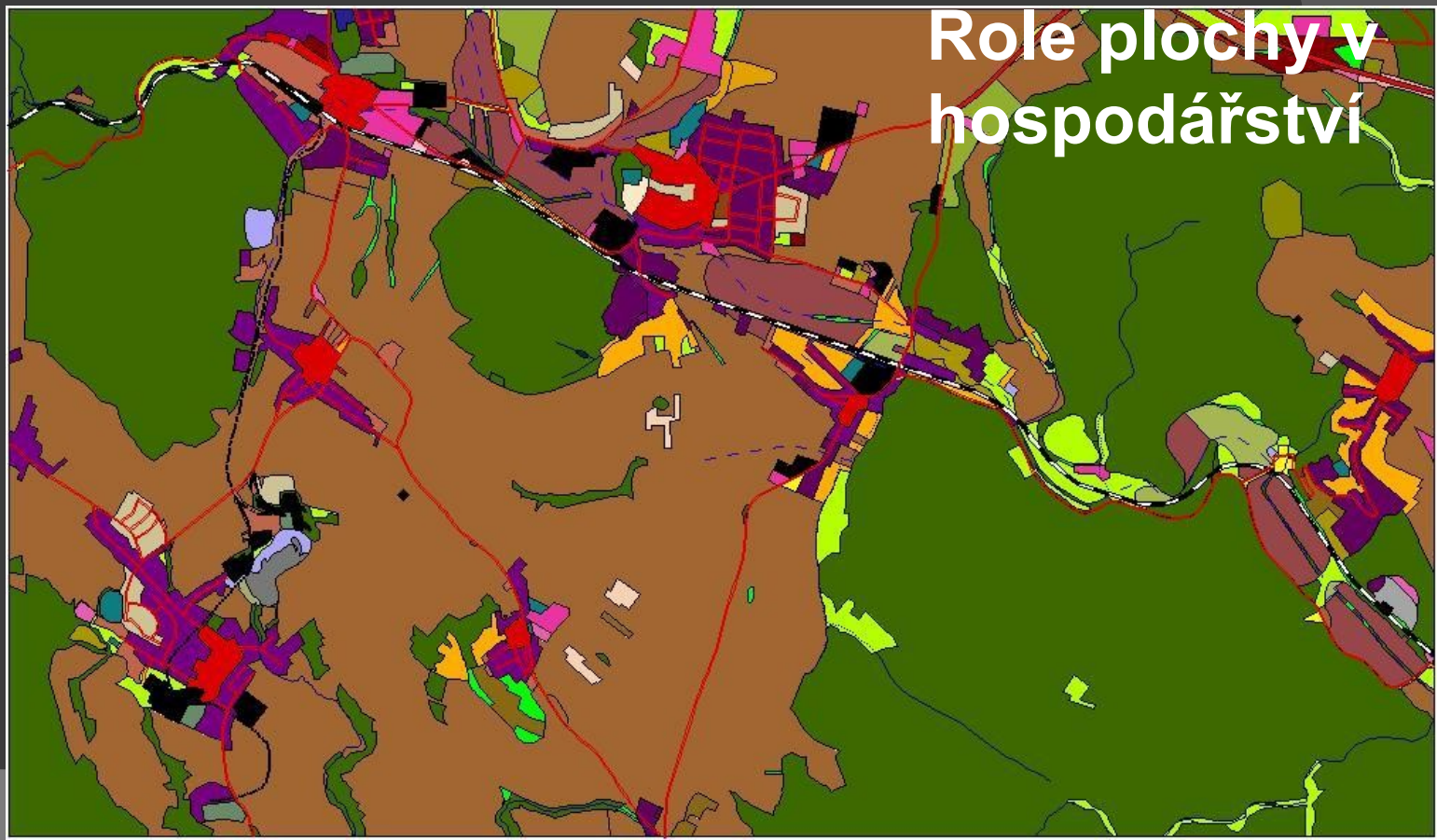
Ekonomická struktura krajiny

Aspekty: **Prostorový**

Mozaika využití ploch = land use

Aspekt
funkcionální:

Role plochy v
hospodářství

Aspekt
časový:

Sezónní
aktivity
člověka

Humánní struktura krajiny

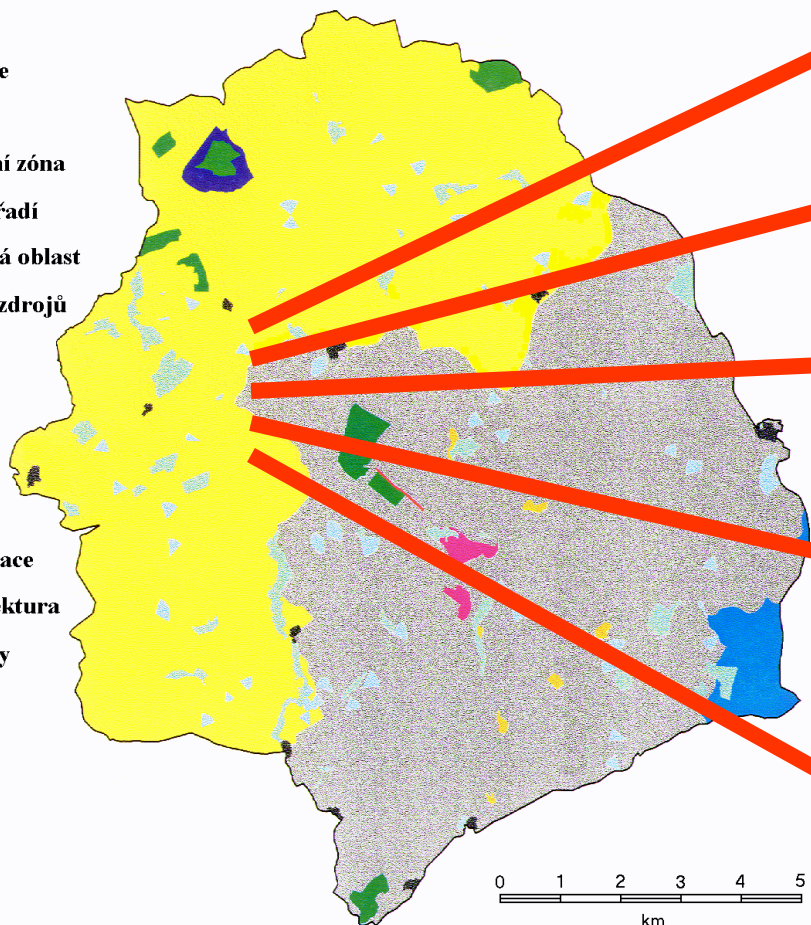
Aspekty: **Prostorový**

**Prostorové rozmístění zájmů a omezení =
sociální a rozvojové limity**

Rozvojové limity:

- přírodní rezervace
- přírodní výtvar
- ochranná přírodní zóna
- chráněná stromořadí
- chráněná krajinná oblast
- ochrana vodních zdrojů
- biocentra

- památková rezervace
- venkovská architektura
- výhledy do krajiny
- plochy bez limitů

*zájmy státu (příroda,
infrastruktura)*

*regionální a obecní zájmy
(voda)*

*technická a technologická
omezení*

*investiční zájmy a limity,
stavební uzávěry*

individuální zájmy

2. Hranice krajiny

hranice

- ⦿ Krajina je jednotou spojitosti i nespojitosti – při detailním pohledu se rozpadá na menší systémy
- ⦿ Hranice je projevem vnitřní nespojitosti
- ⦿ Hranice je tím výraznější, čím je více rozdílů v parametrech oddělovaných krajin

Zjišťování krajinných hranic

- ⦿ Interpolací – střed mezi dvěma str.
- ⦿ Extrapolací – odhad, kam až sahá vlastnost
- ⦿ Výběrem nejvýraznější komponenty např. podle bioty

3. Relativní homogenita

- ⦿ Krajina (gs.) se nadané rozlišovací úrovni vyznačuje vnitřní stejnorodostí ve faktorech, na základě kterých byla vymezena
- ⦿ entropie – míra rozrůzněnosti

4. Geneze, vznik

- ⊙ Gs. Vzniká po změnách vnějších faktorů, které vedly k rozrušení původní struktury a změně invariantu
- ⊙ Vznik
  - evolucí - oteplování, zkulturňování, vrásnění
  - revolucí – vyzdvižení kry, sesuv, sopečná činnost